

โลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมจากวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี Cultural worldview from Petchaburi local literature

พระครูปลัดประพันธ์ สุรกร¹/ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ²/กรกมล ธนะโรจน์รุ่งเรือง³

Phrakrupalad Prapan Surakaro¹/Natawut Klaisuwan²/

Kornkamon Thanarotrungrueang³

¹อาจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹Teaching Thai Language Faculty of Humanities Mahamakut Buddhist University

²อาจารย์สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

²Teaching Thai Language Faculty of Education Mahamakut Buddhist University

³อาจารย์สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

³Chinese Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Petchaburi RajabhatUniversity

Corresponding author E-mail: Prapan.san@mbu.ac.th/ natawut.kla@mbu.ac.th / fon.kg@hotmail.com

(Received: October 26, 2023; Revised: May 13, 2024; Accepted: June 25, 2024)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับโลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมจากวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี ผลการศึกษาปรากฏโลกทัศน์ด้านวัฒนธรรม 2 เรื่อง คือ 1) ศาสนา 2) วิถีชาวบ้าน โลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมเรื่องศาสนา สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนามีส่วนในการดำเนินชีวิตประจำวัน กล่าวคือ เมื่อจะเริ่มทำกิจการใดๆ ต้องระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย คุณของบิดามารดา และคุณของครูอาจารย์เสียก่อน นอกจากนี้แนวคิดทางพุทธศาสนาได้ถูกนำมาใช้สั่งสอนในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม มีการสอนให้ดูแลปรนนิบัติพระอาจารย์ ขยันเล่าเรียน ไม่คบ คนพาล โลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมเรื่องวิถีชาวบ้าน สะท้อนให้เห็นว่าข้าราชการมีส่วนเกี่ยวข้องกับ กิจการโรงเหล้า โรงบ่อน ที่ดำเนินการโดยคนจีน คนไทยนิยมแต่งงานกับคนจีน ชาวจีนและชาวไทยประกอบอาชีพค้าขาย สตรีบ้านสมอพลีทำอาชีพทอผ้า และคนเพชรบุรีประกอบอาชีพทำน้ำตาล สำหรับมุมมองของคนต่างพื้นที่ เช่น กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ทรงมองคนเพชรบุรีว่าชอบดูละครเพราะแสดงอาการยินดีที่ได้ดูละครของวังหน้า

คำสำคัญ: โลกทัศน์ วัฒนธรรม วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี

Abstract

This academic article aimed at studying the cultural worldview from Petchaburi local literature. The result showed the cultural worldview in 2 dimensions which were 1) religion and 2) folklife. The religious worldview reflected that Buddhism was a part of living in daily life. This meant before doing any business should remind the graces of Buddhism concepts (Buddha, Dharma, Monk), parents, and teachers. Buddhist concepts, especially morals and ethics, there were teaching to take care of teacher, be diligent, and associated with good friends. Cultural worldview on folk ways reflects that government officials are involved in Breweries and casinos operated by Chinese people. Thai people like to marry Chinese people. Chinese and Thai people work as traders. The women of Ban Samo Phlue work as weavers and people in Phetchaburi make a living by making sugar for the perspective of people from different areas, such as Krom Phra Rajawang Bowonwichaichan realized that Phetchaburi enjoy Phetchaburi people as enjoy watching dramas because they expressed Delights while they were watching Wang Na's dramas.

Keywords: Worldview, Cultural, Petchaburi local literature

บทนำ

เพชรบุรีเป็นดินแดนแห่งศิลปวัฒนธรรมมาแต่โบราณ เพราะเป็นเมืองเก่าแก่ที่มีความสำคัญ ทั้งทางเศรษฐกิจ การศึกษา ศาสนา โบราณคดี วัฒนธรรมและศิลปะ ซึ่งเลื่องชื่อในนาม สกูลช่างเมืองเพชร วัดวาอารามที่มีอยู่มากมายทำให้เพชรบุรีเป็นแหล่งสะสมเอกสารโบราณ มีทั้งคัมภีร์ ตำรา วรรณคดี และพงศาวดาร เช่น พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ซึ่งหลวงประเสริฐอักษรนิติ เป็นผู้ค้นพบที่จังหวัดเพชรบุรี บ้านเกิด จึงนำมามอบให้หอพระสมุดวชิรญาณในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งเพชรบุรีเป็นเมืองเชื่อมต่อระหว่างภาคกลาง ภาคใต้ และภาคตะวันตก ทำให้มีผู้สัญจรไปมาอยู่เสมอ ทั้งนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ตลอดจนพระบรมวงศานุวงศ์ชั้นสูง มักเสด็จประพาสเพชรบุรีบ่อยครั้ง ทำให้เพชรบุรีมีความสำคัญและเป็นแรงบันดาลใจให้กวีท้องถิ่น และกวีต่างถิ่นสร้างสรรค์วรรณกรรมขึ้นจำนวนมาก วรรณกรรมต่าง ๆ ล้วนบันทึกเรื่องราวของสถานที่ ประวัติศาสตร์ ชีวิตและวัฒนธรรมของคนเพชรบุรีเอาไว้ ทรัพยากรทางวรรณศิลป์จึงถือเป็นต้นทุน ทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการศึกษาวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีอย่างยิ่ง

วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีถือเป็นข้อมูลสำคัญที่บ่งชี้ให้เห็นความมั่งคั่งของวัฒนธรรมที่มีได้กระจุกอยู่เฉพาะในราชสำนักหรือส่วนกลาง หากแต่กระจายอยู่ในภูมิภาคต่างๆ ด้วยความรักและศรัทธาในการสร้างสรรค์วรรณคดีของกวีท้องถิ่น และความเป็นแหล่งการศึกษาที่ทำให้ชาวเพชรบุรีรู้หนังสือ การศึกษาโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมจากวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี จึงเปรียบประหนึ่งการเชิดชวยก่องวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีให้ลือเลื่อง ทั้งยังช่วยให้ทราบว่าคนเพชรบุรีมีมุมมองต่อโลกกับสังคม อย่างไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาต่อยอดในเชิงเปรียบเทียบกับวรรณกรรมส่วนกลาง และวรรณกรรมท้องถิ่นภาคอื่นๆ ต่อไป

วรรณกรรมคือ ผลผลิตทางภูมิปัญญาอันเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ที่สร้างขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกันไป เช่น ยอพระเกียรติพระมหากษัตริย์ สรรเสริญเทพเจ้า ใช้เป็นบทสวดสำหรับประกอบพิธีกรรม ใช้เป็นบทสำหรับการแสดง หรือใช้อ่านเพื่อความบันเทิง ฯลฯ สิ่งเหล่านี้คือบทบาทหน้าที่ของวรรณกรรมที่มีต่อสังคมและมนุษย์ บทบาทหน้าที่อันสำคัญอีกประการหนึ่งของวรรณกรรม ก็คือเป็นกระจกเงาใบใหญ่ที่สะท้อนภาพสังคมที่กวีได้อาศัยและกล่าวถึงไว้ (มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์, 2553: 24-25) วรรณกรรมของท้องถิ่นใดก็กล่าวถึงสภาพทางสังคมของท้องถิ่นนั้น วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีก็ทำหน้าที่สะท้อนภาพทางสังคมของคนเพชรบุรีเช่นกัน

วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี เป็นวรรณกรรมที่ควรค่าแก่การศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้ผู้ศึกษาได้รับรู้ถึงความเป็นมาในเรื่องต่างๆ ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมได้เป็นอย่างดี การศึกษาโลกทัศน์ ด้านวัฒนธรรมจากวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีในครั้งนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นว่าคนเพชรบุรี มีมุมมองเกี่ยวกับวิถีชีวิตและค่านิยมอย่างไร

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี

1. ความหมายของวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี

วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี คือ วรรณกรรมที่เกิดขึ้นในเขตจังหวัดเพชรบุรีตามท้องที่อำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอเมืองเพชรบุรี อำเภอชะอำ อำเภอบ้านแหลม อำเภอบ้านลาด อำเภอเขาย้อย อำเภอท่ายาง อำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอแก่งกระจาน ซึ่งมีทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะ และวรรณกรรมลายลักษณ์ ทั้งนี้วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีในบทความนี้ ยังหมายรวมถึงวรรณกรรมที่มีต้นฉบับหรือฉบับคัดลอก อยู่ในความครอบครองของคนเพชรบุรีด้วย

2. ความเป็นมาของวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี

การกล่าวถึงความเป็นมาของวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี ต้องกล่าวเชื่อมโยงถึงการศึกษาของกุลบุตรเพชรบุรีด้วย เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี กล่าวคือ กุลบุตรที่ได้รับการศึกษาจากพระสงฆ์ผู้เป็นเจ้าสำนักเรียนตามวัดต่างๆ เมื่อสำเร็จการศึกษา มีความรู้และความเชี่ยวชาญ

ตามศาสตร์ที่ตนได้ศึกษามาแล้ว มักคัดลอกหนังสือเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาต่อยอด ดังนั้นจึงปรากฏว่าเพชรบุรีมีเอกสารดี ๆ และวรรณกรรมเรื่องสำคัญที่ถูกเก็บรักษาเอาไว้เป็นจำนวนมาก ทั้งนี้วรรณคดีโบราณของไทยเรื่องไตรภูมิพระร่วงก็มีหลักฐานปรากฏว่าพบต้นฉบับที่เพชรบุรี และยังปรากฏอีกว่าเอกสารทางประวัติศาสตร์เรื่องสำคัญของไทย คือ พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ถูกค้นพบที่เพชรบุรีอีกเช่นกัน (นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว, 2550: 168)

วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีเรื่องต่างๆ ที่ถูกเก็บรักษาไว้ หากนำมาจัดประเภทตามฉันทลักษณ์ที่ใช้แต่ง สามารถแบ่งออกได้ 7 ประเภท ตามที่ สมาน โชะเหม (2528 : 3-4) กล่าวไว้ ดังนี้

1. กลอนสวด ได้แก่ ศรีสวัสดิวัตร พระสุนน-มโนห์รา หอยสังข์ ไชยเชษฐ ภัยทัต กากี บุณฑรวงศ์ พระศรีพิน พระยาฉันทันต์ ปทุมราช สมุทรโคดม พระรณเมธี สุวรรณศิลป์ชัย ศุภมิต แม่ม่ายสอนลูก จำปาสีตัน สุวรรณลอยล่อง แสงจันทร์ พระมัลลย์ ราชานุวัตร สรรพสิทธิ์ ศรีสุริยวงศ์ พระสุบิน ประดนตรีธรรม

2. กลอน เพลงยาว นิราศ ได้แก่ เพลงยาวคำพยากรณ์กรุงศรีอยุธยา เพลงยาวปรารภ พระรณนิราศ พลีสอนน้อง สวัสดิรักษา ปัดเวนทำนายฝัน ฤทธาสอนน้อง สุภาจิตสอนหญิง พระลอปรมัตต์ คำกลอน กากี พระอภัยรท โคบุตร อนุศาสน์คำกลอน นิราศเขาลูกช้าง นิราศหาดเจ้าสำราญ นิราศเขาหลวง นิราศบ้านแหลม นิราศเมืองเพชรบุรีของหม่อมภิมเสน

3. ร่าย ได้แก่ สุภาสิตตั้ง นิทานปรกรณ์เรื่องนงกตเป็นพาล

4. ร่ายยาว ได้แก่ ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก

5. โคลง ได้แก่ โคลงกระทู้ 56 บท โคลงโลกนิติ 100 บท โคลงสุภาจิตพระร่วง

6. ร้อยแก้ว ได้แก่ คำทำนายฝัน พิชัยสงครามธรรม พระทวาทสปริตร อรรถปัญญาธรรม พระพุทธโฆษา ตำราดาว ทศชาติชาดก ชุดพระอภิธรรมต่างๆ

7. แบบเรียน ได้แก่ มณีจินดา ปฐมมาลา ปทานุกรม

วรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีที่กล่าวมานี้ บางเรื่องก็มีชื่อและเนื้อความที่ซ้ำกับวรรณกรรม ราชสำนัก เช่น ประดนตรีธรรม โคบุตร พระลอ พระมัลลย์ เป็นต้น บางเรื่องก็ซ้ำเฉพาะชื่อ แต่มีเนื้อความที่ต่างออกไป เช่น สวัสดิรักษา ฤทธาสอนน้อง สุภาจิตสอนหญิง ศุภมิต พระมหาเวสสันดรชาดก พระทวาทสปริตร เป็นต้น

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้เขียนบทความได้นำวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีบางเรื่องที่มีต้นฉบับพิมพ์เผยแพร่ ณ ปัจจุบัน โดยพิมพ์เป็นเล่มหรือรวมพิมพ์ในหนังสือเล่มต่างๆ มาวิเคราะห์เพื่อค้นหาข้อมูลว่าคนเพชรบุรีหรือคนที่มาท่องเที่ยวเพชรบุรี มีโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมอย่างไร

สำหรับการคัดเลือกวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีเพื่อนำมาศึกษานั้น ผู้เขียนบทความได้สุ่มวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี จำนวน 6 เรื่อง แล้วนำมาวิเคราะห์ตามประเภทของวรรณกรรม ดังนี้

1. ประถม ก กา : วรรณกรรมแบบเรียน

2. กุมาโรวาท : วรรณกรรมคำสอน

3. ศุภมิตชาดก : วรรณกรรมชาดก
4. พระวรวงศ์ : วรรณกรรมนิทาน
5. นิราศเขาลูกช้าง : วรรณกรรมนิราศ
6. นิราศเมืองเพชรฉบับพระนิพนธ์กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ : วรรณกรรมนิราศ

ผู้เขียนบทความถือว่านิราศเมืองเพชรฉบับพระนิพนธ์กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี เนื่องจากมีฉบับคัดลอกอยู่ในความครอบครองของคนเพชรบุรี คือ เสย്യ เกิดเจริญ (ประสิทธิ์ ธีรานันท์, 2548 : 224-225) ส่วนฉบับที่เป็นพระนิพนธ์จริงๆ ไม่สามารถสืบหาได้ในปัจจุบัน

ความหมายของโลกทัศน์

โลกทัศน์ ในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง ทรรศนะที่ชนในสังคมหนึ่งๆ มีต่อสิ่งที่เป็นจริงในกลุ่มหรือสังคมนั้น เป็นความคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ เกี่ยวกับสังคม และเกี่ยวกับตัวเอง คำว่าโลกทัศน์ มีความหมายคล้ายคลึงกับคำว่า วัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีหรือแบบความคิด และวัฒนธรรมประจำชาติ

โลกทัศน์เกิดจากการปรับตัวของมนุษย์ให้เข้ากับภาวะแวดล้อม กลุ่มชนที่มีภาวะแวดล้อมต่างกันย่อมมีโลกทัศน์ที่ต่างกันเพราะผลจากการปรับตัวในอดีต วรรณคดีเป็นแหล่งข้อมูลชนิดหนึ่ง ที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ของกลุ่มชนในสังคม วรรณคดีของชาวเมืองย้อมสะท้อนโลกทัศน์ของชาวเมือง วรรณคดีของชาวบ้านย้อมสะท้อนโลกทัศน์ของชาวบ้าน (สุกัญญา ภัทรราชย์, 2551: 834) ในการแสดงโลกทัศน์ของกวีนั้น กวีอาจแสดงโลกทัศน์โดยยึดเอาความรู้สึกนึกคิดและประสบการณ์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง หรือแสดงทัศนะโดยยึดเอาหลักความจริงของโลกที่เป็นสัจจธรรมมาแสดงก็ได้

โลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมจากวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และนิพนธ์ อินสิน (2527: 2-3) กล่าวถึง ความหมายของวัฒนธรรม โดยสรุปเป็น 2 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ

1. วัฒนธรรมในความหมายกว้าง หมายถึง วิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตที่ปฏิบัติ สัมพันธ์กันมา รวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำ สร้าง ถ่ายทอด สะสม และรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง อะไรที่มนุษย์สร้างขึ้นย่อมเป็นวัฒนธรรมทั้งสิ้น วัฒนธรรมในลักษณะนี้เป็นไป ในรูปของความรู้ การปฏิบัติ ความเชื่อ สิ่งของหรือวัตถุอันเกิดจากการคิดและการกระทำของมนุษย์

วัฒนธรรมในความหมายกว้างเป็นสิ่งที่มิอยู่ในตัวบุคคลทุกคนชั้น ทุกท้องถิ่น และทุกประเทศ ต่างกันแต่อาจจะคล้ายคลึงกันหรือแตกต่างกันเท่านั้น เช่น วัฒนธรรมของคนจนต่างกับวัฒนธรรมของคนรวย วัฒนธรรมของคนเมืองต่างกับวัฒนธรรมของคนชนบท และวัฒนธรรมของคนไทยต่างกับวัฒนธรรมของคนจีน

2. วัฒนธรรมในความหมายแคบ หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียวก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน วัฒนธรรมดังกล่าวจำกัดเฉพาะสิ่งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม ตรงตามรากศัพท์ของคำในภาษาบาลีสันสกฤต คือ ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ ส่วนสิ่งไม่ดีทั้งหลายไม่จัดว่าเป็นวัฒนธรรม

บัวผัน สุพรรณยศ (2550 : 12-13) กล่าวถึงประเภทและความสำคัญของวัฒนธรรมว่า มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของชาติ เป็นกระจกเงาส่องความเป็นมาของชาตินั้นๆ ชาติที่จะเจริญโดยสมบูรณ์ ย่อมเจริญด้วยวัฒนธรรมทั้งทางวัตถุและจิตใจ ซึ่งวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้ ย่อมมีความสัมพันธ์กัน ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ไม่สมบูรณ์ เช่น ถ้าเจริญในทางวัตถุมากเกินไป แต่ในทางจิตใจไม่เจริญตาม ในที่สุดก็เกิดความหายนะ หรือเจริญทางจิตใจมากเกินไป แต่ทางวัตถุไม่เจริญตามก็ไม่ได้ ดังนั้นวัฒนธรรมทั้งสองประเภทจึงต้องมีความสัมพันธ์ตามส่วนที่พอควรกัน

จังหวัดเพชรบุรีเป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของเมืองที่มีความเป็นมาอันยาวนาน สภาพทางสังคมหล่อหลอมให้ผู้คนรักในวัฒนธรรม จึงสร้างวัฒนธรรมเฉพาะตนขึ้นมา และถ่ายทอดให้ลูกหลานต่อมาเรื่อย ๆ จนกลายเป็นเอกลักษณ์ของเพชรบุรี วัฒนธรรมอันดีงามของชาวเพชรบุรีที่ได้สร้างสรรค์ไว้ สะท้อนผ่านโลกทัศน์ด้านวัฒนธรรม ดังนี้

1. ศาสนา ความจากวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีสะท้อนให้เห็นว่า พุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญทางสังคมที่มีบทบาทในการสั่งสอนและหล่อหลอมสมาชิกของสังคมให้เป็นคนดี สำหรับโลกทัศน์ของกวีที่มีต่อพุทธศาสนา มีดังนี้

1.1 ความเคารพศรัทธาในพระรัตนตรัย บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ กวีมองว่าศาสนามีความสำคัญหรือมีอิทธิพลต่อจิตใจของพุทธศาสนิกชน พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่งทางจิตใจของชาวพุทธ ดังนั้นก่อนที่จะเริ่มลงมือทำอะไร จึงต้องอาราธนาคุณพระรัตนตรัย พร้อมด้วยคุณบิดา-มารดา ครู-อาจารย์ ให้ช่วยปกป้องรักษา ซึ่งจะเห็นได้จากบทประณามพจน์ ที่ปรากฏจากวรรณกรรม

บทประณามพจน์จากหนังสือประณม ก กา ฉบับพื้นบ้านเพชรบุรี กล่าวบูชาคุณ พระรัตนตรัย บิดา-มารดา และครู-อาจารย์ โดยตั้งนโมก่อน 3 จบ แล้วจึงกล่าวถึงคุณต่าง ๆ ตามลำดับ ดังนี้

...รัตนตรัย	ขอยอไหว้เอาใจดู
เล่าลือมาถือชู	พระผู้อยู่ในเกศี
คุณรัตน	ขอสุขาในกายี
โรคาและราศี	อย่ามามีให้หนีไกล
แลพระอักขรา	กัมพูชาภาษาไทย
วโรล้าโลโก	ขอยอไหว้ไม่ดูเบา
เดชะปนามัย	ขอให้ใจข้าอย่าเขา

ทำคำในลำเนา	อย่าโง่เง่าเขลาวิชา
ข้าขอคารวะ	มาตุระชนกา
ผู้มีกรุณา	ใครให้เข้าได้แต่ดี
มือคู่สู่เกศา	ไหว้บาทาอาจารย์
รู้ธรรมพระคัมภีร์	เมธาวิม่น้ำใจ

(นฤทธิ ศรีวรรณ ปริวรรต, 2542 : 34)

ดังนี้

บทประณามพจน์จากเรื่องกุมารโรวาท มีคำกล่าวน้สการ และขอพรคุณพระรัตนตรัย

นะโมข้าไหว้พระ	รัตนสรณา
ด้วยไตรทวารา	กายวาจาใจเบิกบาน
เดชะขานบนอบ	ภัยโดยรอบอย่าแผ้วพาน
ข้าขอกล่าวบรรหาร	สอนกุมารให้ศึกษา

(แสนประเสริฐ ปานเนียม ปริวรรต, 2556: 13)

ในศุภมิตชาดกก่อนการดำเนินเรื่อง มีคำกล่าวระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์
 บิดา-มารดา และครู-อาจารย์ ความว่า

ยอกรประสาน หัตถ์สองยกผ่าน ขึ้นเหนือเกศ
 ไหว้คุณสมเด็จ สรรเพชญ์มุณี โปรดสัตว์โลกีย์ ให้พ้นทุกข์ภัย
 ข้าไหว้พระธรรม ละเอียดลี้กล้ำ ภายนอกภายใน
 ตัดจากสิ่งชั่ว ร้อนรนคฤไพ พระธรรมพิสมัย พ้นมารโดยจง
 ข้าขอประนมกร ตั้งจิตขอพร ไหว้คุณพระสงฆ์
 คือผู้พยายาม ตามสองในองค์ บอกทางอันลง แก่ชนนานา
 ไหว้พระนวลโลก ครั้นพ้นจากโอฆ ขึ้นชมहरษา
 พ้นทุกข์พ้นภัย ความไข่มรณา ผ่องแผ้ววิญญา พ้นทางกัณดาร
 คุณแก้วทั้งสาม เป็นประทีปตาม ส่องทางนฤพาน
 ทำตามบัญญัติ โดยอรรถวิถาร ตามพระจอมอารย์ มีพุทธภูมิ
 สิบนิ้วประนม ข้าตั้งบังคม บิดามารดา
 คุณพระอาจารย์ ท่านสั่งสอนมา จึ่งรู้ภาษา เจริจาพาที

(ธนู บุญยรัตพันธุ์ ปริวรรต, 2523 : 7)

บทประณามพจน์ในเรื่องพระวรวงศ์ มีคำกล่าวบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณของบิดา-มารดา และครู-อาจารย์ ดังความว่า

นโมนมัสการ	ครูอาจารย์สั่งสอนมา
ไหว้ธรรมพระศาสดา	น้อมเข้ามาสอนสงสาร
ตัสส ภควโต	เป็นร่มโพธิ์พันบ่วงมาร
ชักนำเอานิทาน	แต่บุราณลบล้างไป
อรหโต	ดับโมโหอันหลงไหล
เอาธรรมมาสอนใจ	พระเสด็จไปยังนิพพาน
สัมมาและสัมพุทธ	เป็นที่สุดพ้นสงสาร
สรรเพชญญาณ	เอานิพพานมาสั่งสอน
นับนิ้วเหนือเกศา	ต่างบูชาอันบวร
ไหว้รูปปฏิมากร	ข้าอ่อนน้อมถ่อมประกาย
ยกอรขึ้นเหนือเกล้า	ทุกคำเข้าบ่คลาดคลาย
ไหว้ธรรมอันมากมาย	ยกอรถวายนมัสการ
ก้มเกล้าเข้ากราบลง	ไหว้พระสงฆ์ผู้ทรงญาณ
คุณแก้วสามประการ	ยกใส่ไว้ในเกศา
ไหว้คุณผู้สั่งสอน	คุณบิดรและมารดา
พระคุณอันเลื่องมา	พันคนนาข้าบังคม

(เสยย์ เกิดเจริญ บรรณาธิการ, 2524: 26)

จากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น จะเห็นว่าในบทประณามพจน์ กวีได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา กวีจึงสรรเสริญคุณพระรัตนตรัย บิดา-มารดา ครู-อาจารย์ เพราะถือว่าเป็นผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เป็นผู้คุ้มครองและประสาทความสำเร็จทั้งปวง กวีจึงแสดงความเคารพ เทิดทูน และบูชา

1.2 การสอนหลักปฏิบัติอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต นอกจากกวีจะมองว่าการอาราธนา คุณพระรัตนตรัย คุณบิดา-มารดา ครู-อาจารย์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายในศาสนา จะช่วยให้เกิดความเป็น สวัสดิมงคลแล้ว กวียังเห็นว่าพุทธศาสนายังช่วยขัดเกลาให้เป็นคนดีมีศีลธรรม พร้อมกับแนะนำหลักปฏิบัติ ประการต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิต

หนังสือประถม ก กา ฉบับพื้นบ้านเพชรบุรี นอกจากจะเป็นวรรณกรรมที่แต่งขึ้น เพื่อใช้เป็นแบบเรียนแล้ว ยังเป็นวรรณกรรมที่ให้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น สอนให้รู้ว่า ควรปฏิบัติ ตนเช่นใด จึงจะได้ชื่อว่าเป็นศิษย์ดี ดังความว่า

	เป็นลูกศิษย์วัด
ควรจะประหยัด	มีอชฌาครัน
รู้จักตักต้ง	อุทกัจจัน
ที่พระจะฉัน	ช่วยกันประเคน
	ถั่วโยโธ
สำหรับข้าว	เมื่อเช้าและเพล
ช่วยกันระวัง	เถิดทั้งเด็กเณร
สิ่งใดบูดเน่น	หมักหมื่นนอยาคา
	เช็ดถ้วยปัดกวาด
ทำให้สะอาด	อย่าขาดอชฌา
สัปปุรุษทายก	บาสกสิกา
เขาไปเขามา	เจ้าอย่ารำเริง
	ซีตันเรียกใช้
ระวังระไว	อย่าได้เซอะเซิง
อย่าทำเคอะคะ	กะจะกะเจิง
แล้วอย่าละเลิง	ปากเป้งโป้งดั่ง

(นฤทธิ ศรีวรรณ ปริวรรต, 2542: 33)

บทประพันธ์ที่ยกมาข้างต้น สอนลูกศิษย์วัดให้รู้จักการปรนนิบัติดูแล พระอาจารย์ คอยสอดส่องดูแลเรื่องภัตตาหารเมื่อถึงเวลาฉัน สอนให้สังเกตภัตตาหารของพระอาจารย์ด้วยว่าเน่าเสียหรือไม่ หากเน่าเสียอย่าเก็บไว้ นอกจากนี้ยังสอนให้เป็นคนขยันทำงาน ให้ความสำคัญสะอาด หมั่นปัดกวาดเช็ดถู ล้างถ้วยล้างชาม และให้ทำตัวสงบเสถียรในเวลาที่มีอุบาสก-อุบาสิกา มาพบพระอาจารย์ที่วัด หากพระอาจารย์เรียกใช้ก็ให้รับใช้ด้วยกิริยาอาการที่สุภาพ

1.3 คุณธรรมและจริยธรรม เนื้อหาในหนังสือประณม ก กา ฉบับพื้นบ้านเพชรบุรี ได้กล่าวถึงคตินิยมตามหลักพุทธศาสนาไว้หลายตอน ทั้งนี้ก็หวังหวังที่จะสั่งสอนให้ผู้อ่านมีศีลธรรมประจำใจ ตัวอย่างเช่น

1) ให้รู้จักบำเพ็ญศีลและให้ทาน กวีสอนว่าเกิดมาชาติหนึ่งต้องเร่ง สร้างบุญกุศล โดยเฉพาะการบำเพ็ญศีลและให้ทาน เพราะเป็นสิริมงคลต่อชีวิต และเป็นคำสอน ของพระพุทธเจ้าที่ทรงสอนไว้ดังความว่า

	เราเกิดมานี้
ถ้าจะให้ดี	ต้องมีกุศล

จำศีลให้ทาน

เป็นการมงคล

ที่พระทศพล

บอกหนทางตรง

(นฤทธิ ศรีวรรณ ปวีรรต, 2542: 38)

2) ให้ปฏิบัติตนเป็นคนดีและเรียนวิชาความรู้ กวีสอนว่าหากปฏิบัติตนเป็นคนดี ประกอบกับมีวิชาความรู้ ย่อมเป็นที่น่านับถือของคนทุกคน แม้ว่าจะตกระกำลำบากอย่างไร ก็จักกลับคืนสู่ความสุขสบายได้ ดังความว่า

วิชาตัวมี

ถ้าเป็นคนดี

ถึงตกไปไกล

เป็นที่เชื่อฟัง

คงจักคืนหลัง

ก็ไม่จนกรัง

ให้บังเกิดผล

(นฤทธิ ศรีวรรณ ปวีรรต, 2542 : 39)

3) อย่าคบคนชั่ว กวีสอนว่าคนอันธพาล คนชอบดื่มสุรา คนชั่วช้า ไม่ควรคบหาสมาคมด้วย เพราะคนเหล่านี้จะนำพาไปสู่หนทางที่ไม่ดี ทำให้ชีวิตไม่มีความสุข ดังความว่า

โทโสโมหัน

ที่ผู้ดูดัน

หน้าตาอุมะหฺร

เป็นอันธพาล

ดูรากุมาร

กินสุราบาล

เร่งเลี้ยงหลีกหลบ

คิดอ่านเร่หนี

เพราะมันจะพา

คนชั่วบัดซบ

ชาติหน้าชาตินี้

อย่าคบไม่ดี

อัปราอัปรีย

ไม่มีจำเริญ

(นฤทธิ ศรีวรรณ ปวีรรต, 2542 : 41)

2. วิถีชาวบ้าน เป็นเรื่องของการแสดงออกทางพฤติกรรมอันเกิดจากความเคยชินที่กระทำ จนติดเป็นนิสัย และเกิดความรู้สึกว่าจะต้องทำเช่นนั้นตามสภาพและบทบาท เพื่อให้เป็นไปตามความเหมาะสมทั้งแก่บุคคลและสังคมที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตหรือการปฏิบัติประจำวันที่ยอมรับกันในสังคม (บุญลือ วันทายนต์, 2539: 285-287) โลกทัศน์ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมเรื่องวิถีชาวบ้านนี้ ปรากฏในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตประจำวันของชาวเพชรบุรี ได้แก่

2.1 การประกอบกิจการโรงเหล้า โรงบ่อน นิราศเขาลูกช้างได้สะท้อนให้เห็นถึง การประกอบกิจการดังกล่าวในเพชรบุรีสมัยก่อนว่า ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการเป็นชาวจีน มีลูกจ้างทำงานหลายคน มี

ข้าราชการ เช่น นายอากร และหมื่นพัฒน์ เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการ มีนักร้องสุรา นักเลงพนัน เดินเข้าออก โรงเหล้า โรงบ่อน กันขวัจไขว่ ดังความว่า

ถึงโรงเหล้าเตาสุรานายอากร
ล้วนแต่เงินไม่มีไทยเข้าไปปน
มีหลงจู๊ผู้สำหรับกำกักบัก
พวกนักเลงกินเหล้าเมาออกชาน

โรงอยู่ริมสาครเคียงถนน
บ้างหาบขนข้าวของที่ต้องการ
เป็นคนซิดใช้ต่างตาได้ว่าชาน
บ้างเดินกรานพุดโวเที่ยวโซเซ

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525: 36)

ทั้งโรงบ่อนโรงสุราโรงอาเพื่อน
พวกนักเลงเล่นเบี้ยเสียกันพอ
ที่นักเลงกินเหล้าเมาออกเก
แสนสนุกหนักหนาที่ทำนั้น
เจ๊กหมื่นพัฒน์นัดไก่อ้วนหน้าบ่อน
เมื่อขุนช้างทูลฉลองร้องฎีกา

แม้ใครเจียนแล้วคงหายน้ำลายสอ
ถึงจะอ้อจะเหม็งต้องเจ้มนัน
เที่ยวเดินเซมองดูเล่นก็เห็นขัน
ทั้งผู้คนนับพันเหมือนสัญญาณ
มีละครเรื่องขุนแผนที่แสนกล้า
จนถึงฆ่าวันทองคนสองใจ

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525: 45)

2.2 การค้าขาย ความจากนิราศเขาลูกช้างสะท้อนให้เห็นถึงการประกอบอาชีพค้าขายที่ดำเนินการโดยชาวจีน นอกจากนี้ยังให้ข้อมูลว่าคนไทยนิยมแต่งงานกับคนจีน ทั้งยังแสดงแนวคิดของคนไทยสมัยนั้นที่มีต่อคนจีนว่าไม่รังเกียจคนจีน และมีความคิดที่จะแต่งงานเป็นเชยคนจีน อีกด้วย ดังความว่า

ไทยแท้เท่านั้นน้อยไม่ค่อยมาก
แม่เป็นไทยจีนไพล่เป็นบิดา
บ้างนั่งร้านขายของคู่อ่องผิว
ทำไฉนจะได้เชยเป็นเชยเจ๊ก
ถึงจะต้องมีเตี้ยไว้เปียด้วย
เมื่อพบพัศตรเหมือนหล่อนทักให้เดินรอ
งามกระไรนี้หนอมาล่อโลก
ชมลูกสาวเจ๊กเพลีนแล้วเดินพलग

ท้องสองฟากล้วนแต่ข้างต่างภาษา
นั่งเยี่ยมหน้าขาวขาวลูกสาวเจ๊ก
รูปทิวทิวร่างลาวเป็นสาวเด็ก
ได้กินเล็กกินน้อยอร่อยคอ
ถ้าแม่สวยฉันไม่ว่าดอกหนาหนอ
ทั้งเศียรศอรูปร่างสาวสุรางค์
ฉันพลอยโศกเสียเพราะน้องยิ่งหมองหมาง
ไปตามทางมรรคารีบคลาไคล

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525: 34-35)

เรื่องการค้าขายที่เกี่ยวข้องกับคนไทยก็มีปรากฏในนิราศเขาลูกช้างด้วยเช่นกัน ความในนิราศกล่าวถึง แม่सान ผู้ประกอบกิจการที่มีชื่อเสียงเรื่อง ยาสูบ แห่งเพชรบุรีว่า

เดินไปถึงโรงแม่सानร้านขายยา
อยากจะซื้อสูบลองสักสองไฟ

เขาถือว่าเขี้ยวหวานสะท้านไหว
แหวะเข้าไปมีเนื้อความถามราคา

ยาของแม่อย่างนี้ก็มีมานร้อย

สามมวนอัฐยาเขาไปแต่โรมา

ฉันเป็นชาวบ้านนอกดอกหนานา

เอ็นดูเกิดแม่หนอนฉันต่อตี

ฝ่ายแม่สำนนั้นฉลาดว่าขาดทุน

ฉันจึงมีคำตอบว่าขอบใจ

เขาตอบถ้อยว่าเคยขายนะนายขา

ฉันตอบว่าพาลแพงแรงเต็มที

ขอเพียงห้ามมวนมิได้ให้เพียงสี่

แม่นปราณีจะซื้อน้องสักสองไฟ

นี้การณดอกฉันจะปันให้

จึงหยิบอัฐส่งให้มิได้ซ้ำ

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525 : 37)

ล้อม เพ็งแก้ว (2525: 43) กล่าวถึงยาสูบของแม่สำนว่าเป็นยาสูบที่ขึ้นชื่อในเพชรบุรี เรียกกันว่า บุหรี่เชียวหวาน ที่เรียกว่าเชียวหวานเพราะมีรสค่อนข้างหวาน แม่สำนสามารถทำสีใบตอง ห่อยาให้มีสีเชียว จึงเรียกกันว่าเชียวหวาน และต่อมาแม่สำนได้ผลิตบุหรี่ยี่ห้อเพิ่มขึ้นอีกชนิดหนึ่ง ใช้แถบแดงคาดมวนให้เป็นที่สังเกต คนทั่วไปเรียกว่า สารวัด และถือกันว่าหากใครสูบบุหรี่ประเภทนี้ได้ถือว่าเป็นนักเลงยาตัวง และในปัจจุบันบุหรี่ยี่ห้อทั้งสองชนิดไม่มีในเพชรบุรีแล้ว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะไม่มีทายาทคนใดของแม่สำนสืบทอดกิจการ หรืออาจเป็นเพราะบุหรี่ยี่ห้อที่ทางราชการผลิตเข้ามาตีท้องตลาด ทำให้แม่สำนต้องเลิกกิจการไป

นอกจากนี้ในรัชกาลเจ้าลูกช้าง ยังสะท้อนบรรยากาศการจับจ่ายซื้อของในตลาดสดเพชรบุรีที่มีสินค้ามากมายจำพวกของกิน ทั้งของควาและของหวาน พืชผลที่ชาวบ้านผลิตกันเอง เช่น ข้าวหมาก เมี่ยงหมากยาต่าง ๆ ทั้งยังมีกล้วยทอด ขนมครก ที่ตั้งร้านขายอยู่หน้าวัด บรรยากาศ ดังกล่าวนี กวีแสดงไว้ในตอนที่เดินทางผ่านวัดเกาะ แล้วข้ามสะพานก่อนถึงวัดจันทราวาส ความว่า

แล้วก็เดินบุ่มบ่ามข้ามสะพาน

โน้นข้าวหมากนั่นเมี่ยงนี่เรียงเสียด

ขนมกล้วยกล้วยทอดยอด้สิ้นคำ

เขาดั่งร้านคอยท่าอยู่หน้าวัด

ยังมีร้านขายของนั้นเบ็ดเสร็จ

มีอยู่เสร็จหมากยาสารพัด

ขนมครกหกฝาราคาอัฐ

สารพัดแม่นยำต้องการทั้งหวานควา

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525 : 38)

เมื่อเดินทางถึงท่าเสน กวีก็พรรณนาให้เห็นภาพการค้าขายของพวกแม่ค้าตามสองข้างทางที่ต่างส่งเสียงร้องเรียกลูกค้าให้เข้ามาซื้อสินค้า โดยสินค้าส่วนใหญ่เป็นผักสวนครัวและผลไม้ เช่น ดอกแค กระถ่อน แตงกวา แตงไทย แตงโม สับปะรด มะยม ลำไย มะไฟ มะเฟือง มะกรูด มะนาว มะพร้าว มะม่วง มะขาง มะปราง นอกจากนี้ยังมีกล้วยทอดที่ขายดีเป็นอย่างมากจนแม่ค้าทำขายไม่ทัน ทั้งยังมีแม่ค้าจากในเมือง นำสินค้าลงเรือใหญ่มาค้าขายด้วย ดังความว่า

เสียงระเบ็งเซ็งแซ่พวกแม่ค้า

บ้างก็ซื้อบ้างก็ขายแจกจ่ายกัน

ร้านขายของสองแถวข้างแนวท่า

เสียงจะจำฟังการมุดมสน

เสียงสนั่นล้วนสาวสาวพวกชาวดอน

ล้วนแม่ค้าชาวบ้านนอกออกสลอน

นางคนหนึ่งขายดอกแคดูแสนงอน
 ทั้งแต่งกวางแต่งไทยใบโตโต
 ถึงเจ้าของมองดูท่าไม่น่าชด
 ยังร้านหนึ่งเจ้าของสวยชายกลัวทอด
 ซื่อก็ก่ายขายก็ตีมีกำไร
 ทำไฉนจึงจะได้แม่ดวงแข
 นางคนหนึ่งกิริยาก็น่าชม
 ทั้งมะกรูดมะนาวมะพร้าวสวน
 ฝ่ายแม่ค้าเรือใหญ่ที่ในเมือง

ทั้งกระทอนสองลูกใหญ่สองใบพส
 แต่แต่งโมกามราคาไม่น่าจด
 สัปรดนั้นค่อยถูกถูกละไฟ
 เจ้าของหยอดไม่ค่อยทันซื้อกันไขว่
 หล่อนมีไฟอยู่แก้มขาวนัยน์ตาคม
 ฉันทกลัวแต่คิดไปจะไม่สม
 ขายมะยมลำไยมะไฟมะเฟือง
 มะม่วงพรวนมะขามมะปรางเหลือง
 ขนกันเนื่องรีบรีไม่รีรอ

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525: 45)

ความจากนิราศที่นำมาถวายนี้นำให้เห็นถึงสภาพของชุมชนและตลาดที่มีชาวบ้านนำสินค้ามาซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน โดยความจากนิราศเขาลูกช้างตอนนี้สะท้อนให้เห็นการประกอบอาชีพค้าขายและเศรษฐกิจที่ศึกษากองเพชรบุรี ทั้งนี้จากการศึกษายังแสดงให้เห็นอีกว่าคนจีน มักลงทุนทำธุรกิจใหญ่ที่มีรายได้มาก คือ เป็นเจ้าของกิจการโรงเหล้าและโรงบ่อน ส่วนคนไทยประกอบอาชีพค้าขายจำพวกของกิน บุหรี่ ผักสวนครัว และผลไม้

2.3 การทอผ้า การประกอบกิจการที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งในนิราศเขาลูกช้าง คือ การทอผ้าของสตรีบ้านสมอพลี ซึ่งเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกสกุลพราหมณ์แห่งเพชรบุรี สตรีพราหมณ์ ที่สมอพลีส่วนใหญ่จะอยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน จึงมักทอผ้าสำหรับใช้แต่งตัวในครอบครัว ต่อมาจึงยึดเป็นอาชีพ เพื่อเป็นรายได้เลี้ยงครอบครัวอีกทางหนึ่ง (ทวีโรจน์ กล้ากล่อมจิตต์, 2556 : 36) ความมีฝีมือ และความรวดเร็วในการทอผ้าของสตรีบ้านสมอพลี มีกล่าวไว้ในนิราศเขาลูกช้างว่า

พวกชาวบ้านสมอพลีเขาถือว่า
 คิดละห้อยละเหียนึกเสียดาย
 จะแหวเข้าซื้อผ้าสักห้าผืน
 เก็บไว้ให้แม่หนูนั่งดูละคร

หล่อนทอผ้าว่องไวดีใจหาย
 แม้นโฉมฉายหล่อนมาจะพาจร
 ให้งามขึ้นนั่งสมอารมณ์สมร
 นื่องามอนมิได้มายิ่งอาลัย

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525 : 43)

2.4 อาชีพทำน้ำตาล น้ำตาลเมืองเพชรเป็นสินค้าขึ้นชื่อของเพชรบุรีมายาวนาน การทำน้ำตาลถือว่าเป็นอาชีพเสริมที่ทำรายได้เป็นกอบเป็นกำ และยังเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชาวบ้านเพชรบุรีด้วย

นิราศเขาลูกช้างสะท้อนให้เห็นถึงการทำสวนตาลของคนเพชรบุรีในสมัยก่อนว่า เป็นอาชีพที่ทำแล้วมีความสุข ดังความในนิราศว่า

ออกจากท่าเสาพลันรีบผันผาย
แก้งทำเฉยเลยตรงเข้าดงตาล
ที่ลางคนนักเลงร้องเพลงเหนือ
ฟังสำเนียงร้องเพลงวังเวงจริง

ไม่เหือดหายถึงอนงค์แสนสงสาร
สูงเกินการคนขึ้นได้เด็ดใจจริง
เชื่อว่าเมื่อไปเที่ยวเกี่ยวผู้หญิง
เสียงหรั่งหรั่งหยุดฟังเหลียวหลังแล

(ล้อม เพ็งแก้ว บรรณาธิการ, 2525 : 46)

ล้อม เพ็งแก้ว (2525 : 46) กล่าวว่าอาชีพทำตาลเป็นอาชีพที่ทำรายได้ดี และสิ้นค้าออกสำคัญของไทยในสมัย พ.ศ. 2429 คือ น้ำตาล ดังนั้นผู้ประกอบการอาชีพเกี่ยวกับตาลจึงทำงานอย่างมีความสุข

2.5 มหรสพและความบันเทิง ความบันเทิงของคนสมัยก่อน นอกจากการเล่นทานในครอบครัวแล้ว การดูมหรสพก็เป็นที่ชื่นชอบเช่นกัน เรื่องดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นในนิราศเมืองเพชรฉบับพระนิพนธ์กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ โดยพระองค์เล่าว่าคนเพชรบุรีต้องการชมละครของวังหน้า เจ้าเมืองเพชรบุรีจึงมากราบทูลขอให้จัดแสดง ครั้นชาวเพชรบุรีรู้ว่าจะได้ชมละครของวังหน้าก็แสดงอาการดีใจอย่างยิ่งที่สุด เร่งรีบจัดสถานที่ เตรียมคน เตรียมความพร้อมเพื่อรอชมละคร ดังความว่า

ท่านเจ้าเมืองตามมาว่าวอน
ครั้นท่านรับตกลงจะเล่นให้
จัดแจงแต่งโรงชุลมุน
หาสมุดจุดตะเกียงเตี้ยตั้ง
ตั้งลูกคู่ผู้ร้องตลกโกลน

กลางคืนขอดูละครของเจ้าคุณ
ดูดีใจจริงจริงออกวิ่ง่วน
พวกหมื่นขุนปีพาทย์ราดตะโพน
ไปตามทั้งคนเจรจาอีกหน้าโขน
เที่ยวตะโกนเรียกกันในทันที

(ประสิทธิ์ ธีรานันท์ บรรณาธิการ, 2542 : 227)

ละครของวังหน้าที่แสดงให้ชาวเพชรบุรีชมนั้น แสดงในช่วงหัวค่ำ เรื่องที่นำมาแสดงคือ เรื่องไกรทอง ดังความว่า

สนธยาเย็นย่ำคาลง
พอตั้งตระโหมโรงโหม่งแห่งตั้ง
จึงนำหน้าสาวสุรางค์นางนิกร
ก็ลงโรงจับเรื่องไกรทอง
คลังไคลไหลหลลงเพื่อพรา
เจ้าไกรกลับไปยังคูหา
ตัดพ้อต่อว่าทำทะเลาะ

ก็บรรจงจัดแจงแต่งละคร
คนมานั่งอัดแอสลอน
บทจรขึ้นไปเล่นเด่นรำ
หม่นหมองน้องจากไปเสียในถ้ำ
พิไรรำสองนางต่างเย้ยเยาะ
วิมาลาชลนัยไหลเผาะ
ก็พอเหมาะหมดเวลาเลิกมาเรือ

(ประสิทธิ์ ธีรานันท์ บรรณาธิการ, 2542: 228)

สิ้นสุดท้ายที่เสด็จประทับอยู่ ณ เพชรบุรี โปรดให้มีละครของวังหน้าแสดงร่วมกับละครของเพชรบุรี ดังความว่า

ขึ้นที่นั่งเย็นใหญ่ได้เวลา
นางอุบลคนของพระยาเพชร
พอโหมโรงแต่ประดานรากร
แล้วเจ้าคุณท่านขึ้นไปสั่งให้เล่น
ตัดดอกไม้ฉายกริชพิศดาร

ให้ผัดแบ่งแต่งหน้าตัวละคร
ครั้นพร้อมเสร็จก็ให้ขึ้นไปก่อน
ก็แทรกซ่อนเข้ามาหน้าพระลาน
เรื่องระเด่นมนตริไปที่ศาล
พอควรกาลเลิกราตีรวล้อง

(ประสิทธิ์ ธีรานันท์ บรรณาธิการ, 2542 : 229)

ความจากตัวอย่างที่ยกมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่าคนเพชรบุรีชอบดูละครกันมาก เพียงแค่คณะละครเริ่มโหมโรง ชาวเพชรบุรีก็มาดูละครกันคับคั่ง ดังที่กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ทรงกล่าวว่า พอตั้งตระโหมโรงโน้�งหน่งตั้ง คนมานั่งอัดแอแลสลอน และ พอโหมโรงแต่ประดา นรากร ก็แทรกซ่อนเข้ามาหน้าพระลาน

บทสรุป

การศึกษาโลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมจากวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี ทำให้ได้ข้อมูลว่าวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรี สะท้อนโลกทัศน์ 2 เรื่อง คือ 1) ศาสนา 2) วิถีชาวบ้าน

โลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมเรื่องศาสนา ข้อมูลจากวรรณกรรมที่นำมาศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตของคนเพชรบุรี เพราะก่อนที่จะเริ่มทำกิจการใด ๆ คนเพชรบุรี จะพึงระลึกอยู่เสมอว่าต้องบูชาพระรัตนตรัยก่อนทุกครั้ง ขณะเดียวกันก็ไม่ลืมบุญคุณของพ่อ-แม่ ที่ปรารถนาให้ลูกได้ดี และไม่ลืมบุญคุณของครู-อาจารย์ ที่อบรมสั่งสอนจนมีวิชาความรู้ จึงปรากฏในวรรณกรรมท้องถิ่นเพชรบุรีว่า หลังจากที่ได้บูชาพระรัตนตรัยแล้ว ก็จะบูชา พ่อ-แม่ และครู-อาจารย์ด้วย นอกจากนี้ก็ยิ่งแสดงโลกทัศน์อีกว่าคนเพชรบุรี ได้นำคำสอนทางพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่น สอนให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี สอนให้เป็นคนมีคุณธรรม และจริยธรรม สอนให้รู้จักการปรนนิบัติดูแลพระอาจารย์ รู้จักรักชาติ รู้จักให้ทาน อีกทั้งยังสอนให้เป็นคนดี ขยันเรียนวิชาความรู้ และไม่คบคนชั่วเป็นมิตร เห็นได้ว่าแนวคิดทางพุทธศาสนาฝังลึก อยู่ในจิตใจของคนเพชรบุรีเป็นอย่างยิ่ง

โลกทัศน์ด้านวัฒนธรรมเรื่องวิถีชาวบ้าน ข้อมูลจากวรรณกรรมที่นำมาศึกษา สะท้อนให้เห็นว่าคนจีนในเพชรบุรีเป็นผู้ประกอบกิจการโรงเหล้า โรงบ่อน ซึ่งเป็นกิจการขนาดใหญ่ เพราะมีลูกจ้างหลายคน และมีข้าราชการไทยเข้าไปเกี่ยวข้อง มีการทำอาชีพทอผ้าโดยสตรีบ้านสมอพลี และทำน้ำตาลโดยคนเพชรบุรี นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า คนไทยนิยมแต่งงานกับคนจีน

การค้าขายในเพชรบุรี มีทั้งการค้าขายโดยคนจีนและคนไทย การค้าขายโดยคนจีนนั้น ในนิราศไม่ได้กล่าวไว้ว่าคนจีนค้าขายสิ่งใด บอกเอาไว้เพียงว่าสาวชาวจีนนั่งเฝ้าร้านเพื่อขายของ ส่วนการค้าขายของ

คนไทย ได้แก่ การขายบุหรี่ยี่ห้อแม่सान นอกจากนี้ยังมีตลาดที่มีสินค้าหลายชนิด มาวางขาย เช่น ข้าวหมาก เมี่ยง ขนมถ้วย ขนมครก ก๋วยทอด ผัก ผลไม้ เป็นต้น

สำหรับมุมมองของคนต่างถิ่น คือ กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ ที่เดินทางมาเยือนเพชรบุรี ทำให้ทราบว่าคนเพชรบุรีชื่นชอบการดูมหรสพ เพราะได้แสดงอาการดีใจที่ได้ชมการแสดงละคร ของวังหน้า

เอกสารอ้างอิง

- ทวีโรจน์ กล้ากลุ่มจิตต์. (2556). **พราหมณ์สมอปหล่อ**. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.
- ชญ บุนยรัตน์พันธุ์, ปวีวรรณ. (2523). **วรรณกรรมพิริบพีรี 4 เรื่อง**. กรุงเทพฯ: อักษรสยาม.
- นฤทธิ์ ศรีวรรณ, ปวีวรรณ. (2542). **ศึกษาสมุทรไทย ประถม ก กา ฉบับพื้นบ้านเพชรบุรี**.
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏเพชรบุรี.
- นิพัทธ์พร เพ็งแก้ว. (2550). **เล่าเรื่องเมืองเพชร**. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- บุญลือ วันทายนต์. (2539). **สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บัวผัน สุพรรณยศ. (2550). **ภาษาและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: กองบริการคำสอนและสิ่งพิมพ์
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ประสิทธิ์ ภาพยกลอน และนิพนธ์ อินสิน. (2527). **ภาษากบวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
ไทยวัฒนาพานิช จำกัด.
- ประสิทธิ์ ธีรานันท์, บรรณาธิการ. (2542). **“นิราศเมืองเพชร” ฉบับพระราชนิพนธ์กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญในสมัยรัชกาลที่ 5**. ใน พระปียมหาราชกับเมืองเพชร. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.
- มณีปิ่น พรหมสุทธิรักษ์. (2553). **ลักษณะของวรรณคดีไทย**. ใน พัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ 1-7. (พิมพ์ครั้งที่ 6). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ล้อม เพ็งแก้ว, บรรณาธิการ. (2525). **ประชุมนิราศเมืองเพชรบุรี**. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานครการพิมพ์.
- สมาน โชะเหม. (2528). **มหาชาติฉบับเมืองเพชรบุรี กัณฑ์ชุก : การศึกษาเชิงวิเคราะห์**. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุกัญญา ภัทราชัย. (2551). **วรรณคดีกับสังคมชนบท**. ใน พัฒนาการวรรณคดีไทย หน่วยที่ 8-15 (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- เสยย์ เกิดเจริญ, บรรณาธิการ. (2524). **ประชุมวรรณกรรมคำสอนจากวัดในจังหวัดเพชรบุรี**.
ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี วิทยาลัยครูเพชรบุรี. (เอกสารอัดสำเนา).
- แสนประเสริฐ ปานเนียม, ปวีวรรณ. (2556). **กุมารโรวาท**. เพชรบุรี: เพชรภูมิการพิมพ์.